

de acțiune afectează, cu deosebire, operațiunea de selecționare, favorizând apariția greselilor în stabilirea termenelor de păstrare pentru unele genuri de acte și determinând asistări forțate sau incorecte. Cu o asemenea situație s-a confruntat, spre exemplu, întreprinderea de Comerț Exterior „Navlomar” care, trecând din subordinea Ministerului Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale în subordinea Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor, nu a putut apela, decît în mică măsură, la indicatorul termenelor de păstrare elaborat de acesta din urmă, date fiind categoriile de acte specifice pe care le crează. Ca urmare a acestui fapt, întreprinderea și-a întocmit un nomenclator propriu, incluzînd toate documentele rezultate din activitatea sa și propunînd termene de păstrare concrete pentru categoriile neincluse în indicator, iar proiectul acestuia a fost supus analizei Filialei Arhivelor Statului — Municipiul București, fiind, ulterior, aprobat de adunarea generală a oamenilor muncii.

Evitarea situațiilor de acest gen impune, ca metodă necesară de lucru pentru organele centrale, consultarea prealabilă a nomenclatoarelor elaborate de instituțiile din componența ramurii respective, fapt care permite și asigurarea concordanței depline dintre instrumentele de lucru în discuție.

Nu ne-am propus, desigur, ca prin punctele de vedere prezentate în rîndurile de față, să răspundem în totalitate problematicii pe care o implică utilizarea celor două instrumente de lucru; considerăm, însă, că, dată fiind importanța care le revine, intervenția Arhivelor Statului în elaborarea și folosirea lor se înscrie ca o coordonată majoră a muncii de îndrumare și control.

BIBLIOGRAFIE

¹ Cohn Emilia, *Nomenclatorul de dosare și Indicatorul de termene de păstrare — instrumente de bază în activitatea arhivistică*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1979.

² Coman Voica, *Metodologia de elaborare a Nomenclatorului dosarelor*, în „Revista Arhivelor” nr. 4/1984.

³ Necșa Teodor, *Precizări privind întocmirea și folosirea Nomenclatorului și Indicatorului în arhivele curente*, în „Revista Arhivelor”, nr. 1/1975.

⁴ Necșa Teodor, *Evidența documentelor create și deținute de organizațiile socialiste și de celelalte organizații*, în „Revista Arhivelor”, nr. 4/1979.

Constituirea și delimitarea fondurilor create de instituțiile judecătorești

MARIN STANCIU

Fondarea documentelor continuă să rămînă o problemă de actualitate care necesită o soluționare unitară pentru a realiza o evidență care să răspundă nevoilor actuale și de perspectivă în munca arhivistică.

Din analiza situației fondurilor și colecțiilor păstrate în depozitele Arhivelor Statului rezultă că fondarea documentelor s-a efectuat în mod corespunzător, că slujitorii generației trecute și lucrătorii de astăzi din sistemul Arhivelor Statului au acordat atenția cuvenită acestei operațiuni. De aceea, socotim că situația existentă nu necesită schimbări ci numai unele îmbunătățiri, acolo unde principiile care stau la baza fondării nu s-au aplicat în mod ferm. O revenire asupra evidenței fondurilor ar presupune un volum mare de muncă și de timp. În plus, aceasta ar produce confuzii în rîndul cercetătorilor, avînd în vedere că majoritatea fondurilor și colecțiilor create în epocile feudală și modernă au intrat în circuitul științific.

Fondarea dobîndește un plus de importanță acum și în viitor pentru că, așa cum arătam mai sus, astăzi sistemul instituțional se află într-o continuă perfecționare, reprezintă

un mecanism dinamic, capabil să răspundă prefacerilor înnoitoare impuse de etapa pe care o străbatem. Volumul mare de documente create în ultimii 40 de ani, preluate în depozitele Arhivelor Statului sau aflate la organizațiile socialiste pregătite pentru același scop, ne obligă la o cunoaștere temeinică a lor, la alcătuirea unei evidențe unitare clare, bazate pe principii și metode moderne, în vederea informării operative a cercetării științifice și rezolvării problemelor de ordin practic. O dovadă a interesului manifestat în acest sens o constituie opiniile exprimate de arhiviști¹. Rezultatele însă nu sînt definitive, activitatea de fondare înregistrînd diferențe de la o filială la alta.

În cele ce urmează înfățișăm opiniile noastre în ceea ce privește fondarea arhivelor create de instanțele judecătorești care privesc, în principal, principiul istorismului bazat pe metoda dialectică de cercetare potrivit căreia evenimentele și fenomenele trebuie studiate în procesul apariției și dezvoltării lor, în legătura lor indisolubilă cu condițiile concrete care le-au generat. În practica arhivistică acest principiu presupune cunoașterea temeinică a evoluției și succesiunii orînduirilor social-economice și a instituțiilor care au funcționat, a legislației care le-a reglementat existența și activitatea.

În ceea ce privește sistemul instituțional din epoca modernă se cunoaște că Al. I. Cuza în scurta sa domnie, a creat prin legile sancționate o serie de instituții menite să servească interesele statului român modern, sistem adaptat la condițiile istorice existente, care a evoluat în raport cu profundele, ample și permanentele prefaceri și înnoiri românești.

Pornind în analiza noastră de aceste elemente, considerăm că judecătoria sătească creată în prima jumătate a secolului al XIX-lea este în mod incontestabil continuată de judecătoria comunală înființată la 1864. Ambele instituții trebuiau să judece pricinile civile și penale mărunte cu care se confrunta lumea satelor, cu posibilitatea ca partea nemulțumită de hotărîrea dată să facă apel la tribunalul de județ pînă la 1864 iar după această dată la judecătoria de ocol. Deosebirile existente, formale și neesențiale, nu au influențat activitatea în sine a instanței. Ele priveau îndeosebi compunerea completului de judecată. La instanța de împăciuire președintele era preotul satului ajutat de trei jurați, iar la judecătoria comunală primarul, asistat de doi asesori aleși de obștea satului.

Judecătoria de ocol sau tribunalul de ocol cum s-a numit în Dobrogea în primii ani de administrație românească, al cărei an de început este tot 1864, avea jurisdicție asupra localităților din ocolul sau plasa respectivă. Obiectul activității era, ca și la celelalte instanțe judecarea în primă instanță, de fond, a cauzelor civile și penale care potrivit legii intrau în competența ei și apelurile venite de la judecătoria comunală. Completul de judecată era format dintr-un judecător care prezida ședințele, un supleant, un substitut cu rol de judecător de instrucție și un grefier. Judecătorul era asistat de doi asesori aleși din cei mai de seamă notabili ai urbei de reședință. Pricinile nerezolvate erau apelate la instanța imediat superioară, tribunalul județean.

După opinia noastră, pe baza studiului efectuat, fără a intra în probleme de detaliu, evoluția acestei instanțe a fost următoarea: judecătoria de ocol, judecătoria mixtă de ocol cu competența de a hotărî asupra proceselor puse pe rol din orașul de reședință și din comunele ocolului sau plasei respective. În continuare ea își va schimba denumirea în judecătorie mixtă populară. Prin legea de reorganizare a justiției din 1952 unele din aceste instanțe și-au încetat activitatea și deci fondul de arhivă se consideră închis. Spre exemplu fondurile create de judecătoriile mixte din Cornavodă, Mangalia, Sulina și Ostrov care nu au mai funcționat după anii 1952 și 1968. Altele, cum ar fi judecătoriile mixte din Hirșova, Medgidia, Măcin, Constanța, Tulcea și Adamclisi — ultima menținîndu-și sediul la reședința de raion Băneasa — credem că și-au continuat activitatea sub noua denumire de tribunal popular raional, instanță al cărei obiect și jurisdicție teritorială au rămas în linii mari aceleași. În anul 1968, prin revenirea la organizarea administrativă pe județe, unele tribunale raionale și-au încetat activitatea și deci fondurile de documente trebuie considerate închise, cu ani extremi 1864—1968 și cu denumirile succesive de la judecătorie de ocol la tribunal raional. În unele cazuri însă activitatea tribunalelor raionale a fost continuată de actualele judecătoria locale. Exemplu, cele din Tulcea, Constanța, Medgidia — cu rol de primă instanță și de apel la tribunalele județene și cu autoritate judecătorească nu numai asupra localității de reședință cum s-ar putea crede din titulatură (judecătoria locală) ci și asupra unui teritoriu mai

¹ Andrei Caciora, *Fondarea documentelor create de către organele teritoriale ale administrației de stat*, în „Revista Arhivelor” 2/1987, p. 195—196; Eleonora Mitrescu, *Perfecționarea evidenței fondurilor și colecțiilor arhivistice — necesitate și posibilități de realizare*, în *Revista Arhivelor*, 2/1987, p. 192—194; Nicolae Chipurici, *Probleme de delimitare a documentelor contemporane pe fonduri arhivistice*, în „Revista Arhivelor” 2/1986, p. 212—220; *Modalități de perfecționare a evidenței fondurilor și colecțiilor*, în „Revista Arhivelor” 4/1985, p. 431—445.

Intins, fixat prin lege. Pentru acestea din urmă fondul de arhivă, începând din 1864 rămâne deschis.

Judecătoria urbană a apărut ca instanță tot la 1864 dar a început să funcționeze atunci când necesitățile practice au impus-o (înmulțirea proceselor la judecătoriile de ocol, fără posibilitate de a fi soluționate operativ). În unele orașe mai mari — București, Iași, Galați, Craiova ș.a. — au existat una sau mai multe asemenea judecătoria, jurisdicțiile teritoriale fiindu-le bine delimitate. Judecătoria de ocol urban sau urbană cum s-a numit în cea mai mare parte a perioadei de funcționare a fost desființată în anul 1952. Activitatea acesteia a fost preluată de tribunalul raional, continuator — așa cum arătam mai sus — al judecătoriei locale.

Tribunalul de județ își are anul de început la 1831 în Muntenia și Oltenia și la 1832 în Moldova și și-a continuat activitatea fără întrerupere pînă în 1952. Anul de început al acestor fonduri de arhivă rămîne, deci, 1831 sau 1832 iar cel de încheiere data desființării județului. Pentru tribunalele din județele înglobate în 1952, la regiuni, opinăm, avînd în vedere natura activității tribunalelor reînființate la 1968, să fie considerate un singur fond deschis (exemplu Tribunalul județean Ialomița, 1931—1952, 1968,— pînă azi). Perioada pentru care lipsesc documentele (1952—1968) să fie explicată în istoricul care însoțește inventarul arhivistic. Judecînd în acest fel credem că ar fi corect, avînd în vedere continuitatea sistemului nostru instituțional, ca tribunalele regionale din fostele capitale de regiune să fie considerate continuatoarele ale tribunalelor de pînă la 1952 și a acestora de județ reînființate în 1968.

Astfel, Curtea de apel, a cărei activitate a fost preluată de tribunalul regional și începează activitatea în 1952; parchetul tribunalului, cu excepția Parchetului Curții de apel care a creat o arhivă proprie, independentă de cea a Curții de apel, nu ca instituție de sine stătătoare cu toate că Decretul nr. 2 din 22 aprilie 1968 îi delimitează mai clar atribuțiile. El a funcționat în cadrul tribunalului județean și a vegheat la respectarea și aplicarea corectă a legii de către instanțe și la urmărirea liniștei și ordinii publice, ajutat de ofițeri de poliție judiciară. Începînd din 1952 se poate vorbi de o instituție cu o activitate bine conturată (conducere și registratură proprii) a cărei denumire va fi de PROCURATURĂ, organizată după modelul instanțelor judecătorești: regională și raională. Avînd în vedere obiectul activității și mai puțin competența teritorială, care după opinia noastră nu este determinantă în delimitarea fondului de arhivă, credem că procuratura regională este continuată astăzi de procuratura de județ, iar cea de raion a fost desființată în 1968. Acolo unde, după această dată, au continuat să funcționeze procuraturi locale (exemplu la Medgidia, Constanța și Tulcea — toate foste raioane) opinăm că pot fi considerate continuatoarele ale procuraturilor de raion. La Tulcea unde din 1968 exista și procuratură de județ fondul de arhivă să înceapă cu această dată.

O situație similară se înfățește și la Notariat. Instituția a luat ființă în 1950. Pînă la această dată activitatea de notariat — autentificări și transcrieri de acte — se desfășura în cadrul tribunalului de județ și la judecătoriile teritoriale.

Divanul judecătorec de apel (al Tării de Sus și de Jos pentru Moldova cu reședința la Iași și Galați) și la Craiova și București pentru Muntenia poate fi considerat ca instanța care a dat naștere mai tîrziu curților de apel iar Divanul domnesc s-a numit ulterior înalta Curte de Casație și Justiție, continuat astăzi de Tribunalul suprem.

Întrucît problema fondării documentelor judecătorești nu poate fi definitivă prin aceste cîteva opinii exprimate se impune, în continuare, un studiu aprofundat cu stabilirea de măsuri și adaptarea unei metodologii unitare în această problemă de importanță deosebită pentru activitatea arhivistică, prezentă și viitoare, care să conducă la corecturile necesare și la adoptarea unui sistem de evidență eficient și clar, care să răspundă cerințelor actuale ale muncii.